

KÆR PØLSE HAR MANGE NAVNE

eller medister i sproget

Slang er budding til hjertet. Slang giver os nemlig mulighed for at opleve verden og sige noget om den på en anden måde end vi plejer i normalsproget.

Det er det denne artikel handler om: Jeg vil her fortælle noget om hvordan og hvorfor vi bruger sproget ud over det almindelige.

Som den røde tråd i gennemgangen har jeg valgt medisterpølse, denne meterlange med grisefars udstoppede tarm som forhandles i supermarkedet og hos slagteren. Jeg prøver altså i det følgende at besvare spørgsmålet: Hvad siger folk når de ikke siger medisterpølse om medisterpølse - og hvorfor?

Desværre kender jeg kun mange af medisterpølseudtrykkene som fritsvævende ord der ikke er fæstnet til en virkelig og konkret brugssituation. Det betyder at jeg i mange tilfælde må gætte mig til de træk ved medisterpølseordene der afhænger af brugssituationen, fx betydningsnuancer, hensigt, psykologisk funktion.

Lighed med noget andet

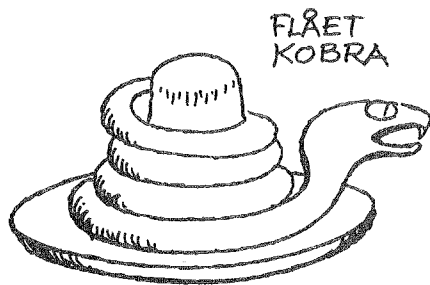
En grundlæggende forudsætning for de fleste slangudtryk er lighed med noget andet, hvadenten det er i indhold eller i form. Det er ligesom i digteriske billeder, men i slang er ligheden næsten altid af en overdrevet og forvrænget karakter.

Nu ligner medisterpølse jo en masse andet, så der kan laves en mængde billedlig slang om medisterpølse - og det er der (selvfølgelig) gjort.

Se fx på *flået kobra*: Ligheden i form er der nogenlunde; farven passer vistnok også (jeg forudsætter at flået kobra ligner fx flået ål). Og dertil kan man - hvis man vil - se slangen der vrider sig om grenen i grotesk »afklædt« tilstand, ligesom medisterpølsen i slagterens vindue slynger sig om den rustfri stålkeglestub. Og så *tarmslynge*: »Etuiet« er rigtigt, og de forestillinger ordet vækker (hos mig) svarer ganske til skolebøgernes modeltegninger af tarmenes roderi, og mine læge formodninger om hvad der er lidelsen tarmslynge's gordiske årsag.

Det er et par gode eksempler på hvor lidt lighed der skal til for at slangdanerere har noget at hænge deres hat på.

Hvor lidt slangbilleder behøver at ligne virkeligheden kan vi også se i disse udtryk: *stegt horn*, *langrend*, *midgårdsorm*, *slangebøf*, *kvælerpølse* (der vel forudsætter *kvælerslange* og *gummipølse*).

Cykelslange, haveslange, brandslange

Nu er det ikke alle medisterpølseord der er særlig fantasifulde i den måde de udnytter »ligheden med noget andet«. Det gælder vist for de tre slangudtryk i overskriften og vel for de fleste andre slangeslangudtryk for medisterpølse. De er næsten for indlysende og trivielle. Der ligger ingen særlig energi eller kreativitet bag dem.

Det kan selvfølgelig være at disse udtryk der i dag er lidt fade, engang - måske i deres barndom - har været friske og fulde af liv. De har da kunnet få folk til at stoppe op og få sig en lille sprogoplevelse, udmøntet i form af et fnis eller et forargelsens udråb. Men nu er de for brugte, for nedslidte, for klichéagtige. Højst kan de signalere at den der bruger dem gerne vil have samtalen til at foregå på et afslappet og uformelt niveau. Der er sådan set ofte ikke mere indhold i disse ord end der er i ordet *pølse* og så opfordringen: lad os ta' det afslappet!

Slang er ikke bare frækt, men også

Som vi kan se det af eksemplerne ovenfor er det på ingen måde alle slangord der er frække, anstødelige eller ulækre - hvad der ellers er en ret så udbredt misopfattelse. Mange tror at slang kun er noget med frække ord, og det er ikke rigtigt. Men det er rigtigt at slang ofte betjener sig af » frække« ligheder og forestillinger.

Nogle af de allermest almindelige udtryk for medisterpølse er dog frække. Der er dem der er sammensat af et ord for en mandsperson og et ord for tissemand. Ligheden i form og udseende er elementær, men lad os se på valget af de ingredienser der indgår i den nye type sammensætninger:

I *sømandspik* er mandspersonen af den traditionelt grovere type ligesom i *garderpik*, *murerpik*, *matrospik*, *konstabelpik* og *korporalpik* (der er mange flere). De ser ud til at kunne dannes helt mekanisk og kun påvirket af det aktuelle og materialetilbydende miljø. Dog kan man inden for det militære konstatere en vis præcision hvad angår arten af pølsen der er tale om. *Konstabelpik* og *korporalpik* står ligesom *garderpik* alle i modsætning til *rekrutpikken* »den bayerske pølse«.

I alle eksemplerne er det forestillingen om noget af en vis størrelse, grovhed og mandighed der trækkes i forgrunden.

Det kan dog være svært at se om det er medisterpølsens størrelse og form der bruges til at sige noget (typisk manligt rosende?) om bestemte mandetyper, eller om det er de specielle mandeerhvervs mandighed der forventes at bidrage til forestillingen om medisterpølsens volumen og konsistens. Beg dele er muligt, det må afgøres ud fra den konkrete brugssituation.

Københavns Universitet

Institut for anvendt og
matematisk lingvistik

Variationer i det uendelige over samme tema

Inden for samme type medisterpølseord, men uden slet så megen markering af de mandlige ekstremiteters grovhed og styrke, har vi udtrykket *præstepik*. Dette ord går nok mere på det blegsottige udseende og den nogen gange slatne og rynkede tilstand som medisterpølse også findes i; det er det samme med *gammel tissemand*. I denne undergruppe finder vi også flere udtryk med traditionelt svage mandetyper: *bedemandspik*, *jordemodermands-*

pik. Men de er ikke ret almindelige og iøvrigt også omstændelige at udtale.

Den slags udtryk bruges ofte ret lokalt (som jargon) til at genere (evt. indirekte rose?) bestemte mandspersoner. Det giver sig udslag i ord som fx *svoger-pik*, og *mesterpik* som det hedder i nogle slagterforretninger.

Typen er altså gevaldigt produktiv. Den må røre ved en bestemt (mande)-nerve, og man kan fortsætte med alskens sammensætninger med mandepersonnavne og så det evindelige *pik* (det er sgu trættende i længden!).

Situationens betydning

Den præcise mening med at bruge udtrykkene kan kun afgøres ud fra den konkrete brugssituation hvor man må have øje for navngiverens for- eller bagtrin (ikke blot fysiske) og slangordsbrugerens forhold til ham.

Et specielt eksempel på typen har jeg i *matrostissemand*. Det kendes fra en pæn ældre dames mund hvor det ofte ledsages af et diminutivt fnis og en lettere rødmen. Det er for det første et godt eksempel på at man kan finde slang hvor man måske mindst ville vente det. Altså en slags pænt slang.

For det andet er det et eksempel på hvordan slangord mht. grovhed kan tilpasses brugeren og situationen. Der er stor forskel på hvor meget »grovhed« der skal til for at give den kildren der er den individpsykologiske funktion af slang, og den sænkelse af niveauet der er en social funktion.

Vi er ikke færdige med denne type endnu. En helt speciel udgave er *nonnepik*. Forestillingerne der ligger til grund for dette udtryk (og andre med kvindeord som førsteled) er de modsatte af dem der har en mand i den

anden ende af *pik*: Nonnen skal opfattes som modtager af bemeldte mandlige legemsgenstand. Bemærk først krænkelsen af det religiøse. Og dertil ligger så de traditionelle mandlige fantasier om hvad kvinder gør der af en eller anden årsag ikke betjener sig af korporlig mandlig nærhed: Hvis kvinder er uden mænd, finder de sig en substitut der så meget som muligt - og gerne overdrevet til støtte for den mandlige stolthed - minder om det enestående mandlige organ. Jf. også udtrykket *nonnens bøn* (som forresten også er navnet på et musikstykke) om medisterpølse.

Der er også nogenlunde den samme baggrund for udtrykkene *jomfrutrøst(er)* og *min første kærlighed*. Her er de blot peppet lidt op med den uberørte unge kvindes formodede længsler efter noget mand(ligt). Alle disse ord afslører - ligesom mange andre slangord - »holdninger« som i disse tilfælde er temmelig fordomsfulde og mandlige.

Slangsprøget er mandesprøget

Slangen siger faktisk en del om hvordan vi mænd tænker. Og det er på denne baggrund egentlig ikke mærkeligt at pornoindustrien går så godt; den lever jo i høj grad på de samme forestillinger.

Også udtryk som fx *fylt kondom*, *kondompølse*, *langpik uden nosser* og *skedesalat* er dannet på grundlag af en umiddelbar fysisk lighed. Men samtidigt medbringer de nogle erotiske forestillinger eller hentydninger som både brugeren og lytteren kan kildres af, vel både åndeligt og fysisk. Den kildren der kan være forbundet med disse ord, er ikke bare seksuel. Den kan også bero på at den blotte inddragelse af no-

get seksuelt betyder at man i mange situationer er gået over strengen, der danner grænsen mellem det pæne og acceptable og det ikke-pæne og dermed provokerende.

Den utilbørlige overskriden af grænsen

Og her er vi inde ved et andet karakteristisk træk ved slang: Bag brugen af slang ligger normalt altid lyst til at bryde reglerne for det accepterede og velanstændige. Slang(brugerne) vil sænke niveauet, forarge bedsteborgeren og krænke autoriteterne. Og hvad leverer vel et mere velegnet materiale end tabuområderne. At denne sænkning af niveauet dog ikke behøver at være særlig stor, så vi ved *matrostissemand*. Og i sammenligning med mange af de mere saftige og bastante tabuord jeg har nævnt, så er *Mathildes strømpeholder* eller *-bånd* velsignet blidt i sin fremmanen af Mathildes sikkert monumentale og flotte lår - der behøver så kraftige strømpebånd.

Man skal i øvrigt ikke være blind for den psykoterapeutiske funktion som frække og saftige ord har. De kan være den ventil som man slipper lidt blå luft ud igennem, sådan at presset ikke bliver så stort at man i andre situationer kommer til at koge over med upassende udblæsninger.

Fra kilometerpølse til petermik

En masse udtryk om medisterpølse går naturligvis på længden.

Det er jo én af de karakteristiske egenskaber ved denne pølse at den faktisk fås i metervis, og altså ret neutralt beskrivende kan kaldes *meterpølse*. Slang har det med at overdrive og det giver så *kilometerpølse*. Disse udtryk, rapporteres det, er ret almindelige in-

den for pølsebranchen, ligesom fx *maxi-wiener* og *forlænget pølse* og de er måske oprindeligt argot, altså en slags u-officielt fagsprog.

Men slang lader sig jo ikke altid nøje med de neutrale og muligvis bemærkelsesværdige men nøgterne omskrivninger. Hvis der er grundlag for at inddrage andre og mere malende og især anstødelige forestillinger og ligheder, ja så sker det næsten uundgåeligt. Se på dette tænkte udviklingsforløb:

På et tidspunkt er det ikke nok med *meterpølse*, så får vi ordet *meterpik*, som klart er for frækt til at kunne bruges i en hel række situationer. Men så er der de situationer der ligger på grænsen og hvor man ikke rigtig kan afgøre om det frække udtryk kan gå an eller om det er for provokerende at bruge. Hvad kan man så gøre? Jo så laver man en ny slang på det frække slang-udtryk: Man leger med ordet, »bakker snagvendt«, og får dermed det mere acceptable, nærmest eufemistiske og lidt gådeagtige *petermik*. Fidusen ved at bruge sådan et ord er at man på den ene side har gjort pænere mennesker opmærksom på at man gerne vil anlægge en nogenlunde urban tone, og på den anden side har man gjort de mere saftigt anlagt tilstedeværende klar over at man godt kender det frække udtryk.

Det er egentlig smart med den slags mekanismer. Man kunne kalde den slags ord for diplomatorord. Men det er slet ikke usædvanligt i slang. Det er en af de specielle egenskaber ved slang at det er meget situationsfølsomt. Det vil bl.a. sige at det på en gang kan tage hensyn til mange forskellige menneskers forskellige grader af behov for det frække, uanstændige, tabuiserede, anstændige, acceptable - vel at mær-

ke samtidigt.

Flæskesteg på tube - bare for sjov?

Meget slang ser ud som om det kun er sjov for sjovs skyld: Uskyldig leg med ord og forestillinger. Det gælder *flæskesteg på tube*. Mange vil måske mene at det er udtryk af denne type der er rigtig slang: Det er rene slangudtryk der umiddelbart hviler i sig selv, en slags 1'art pour 1'art, der handler om sig selv og oplevelsen af medisterpølsen.

Der er nok noget om det: Det originale og overraskende billede gør at vi kan opleve medisterpølsen på en anden måde, som en enhed af form og indhold - og ikke blot som noget vi mere eller mindre bevidstløst guffer i os.

Det er sådanne næsten poetiske egenskaber ved slang som oftest begejstret fremhæves af folk der er dalet ned fra et mere finkulturelt stade; men faktisk er den slags »rene«, slangudtryk slet ikke så almindelige. Som vi kan konstatere det i de fleste andre eksempler i denne gennemgang, så er der ofte noget mere end det bare skæg forbundet med slang. Og man skal nok være forsigtig med bare eller overvejende at opfatte slang som en slags mere djærv eller folkelig (eller måske det der er værre) harmløst poetisk sprog.

I øvrigt kan man ofte finde at gode slangudtryk - om de nu er rene eller snuskede - efterfølges af en række afblegninger der i sammenligning med de oprindelige udtryk ikke har samme

saft og kraft: Til *flæskesteg på tube* svarer *tubesteg* og *flæskestang*, og så er der forskellige krydsninger, fx *frikadelle på tube*, af *frikadelle med skind* og *flæskesteg på tube*.

Slang er stil - der trækker nedad

Når jeg skriver at nogle slangord tilsyneladende er for skæg skyld, så må jeg dog lige skynde mig at gentage at så vidt jeg kan se har al slang altid den funktion at det på en eller anden måde trækker situationen nedad. Ved at bruge selv den slags særdeles uskyldige udtryk som *flæskesteg på tube*, har man signaleret at man ikke anser situationen for at være højtidelig, selv om situationens seriøsitet vist skal være overordentlig stor før man ikke kan bruge dem.

Denne evne til også at meddele noget om situationen hænger sammen med at slang er stil: Vi vælger slangordet mellem andre udtryk for den samme ting, og netop i valget af én mellem flere andre muligheder ligger der et signal til modtageren om at opfatte situationen på en bestemt måde: Afslappet - pikant - groft saftigt og/eller provokerende. Stilen havde været anderledes hvis man havde valgt udtrykket: *En med en bestemt fars udstoppet tarm*, nemlig stiv og officiel.

Det reneste skæg finder man i øvrigt ofte, når slangen består i at man gør noget ved ordenes udtale, altså spiller på lighed i formen. Fx er *mæd-ister* og *mé-dister* legeudtaler, hvor mekanikken består i at man lægger trykket et forkert sted eller deler ordet på ikke-sædvanlig vis. Der er vist ikke anden effekt i *mæd-ister* og *mé-dister* end at det er skæg at bruge dem (hvis man i

det hele taget fornemmer det skægge mere, begge udtryk går jo på krykker i Ålborg).

Ministerpølse - et ord med muligheder

En af klassikerne er *ministerpølse*. Her er det nok også først og fremmest lydlegen (ligheden i lyd) der ligger bag: *Medister* og *minister* rimer - i hvert fald næsten.

Men med udtrykket *ministerpølse* er der også en mulighed for at markere en vis politikerlede, og det er også et motiv i visse kredse. Der er noget glat og fedtet over medisterpølse, og så er den jo lavet af svinekød. I alle disse egenskaber ved pølsen ligger der jo en række forestillingsmuligheder som med fryd (?) kan overføres til politikere og politik. Jævnfør en særdeles aktuel betegnelse med de samme indbyggede associationer der bruges om en helt bestemt nulevende politiker (jeg siger ikke hvem): *oversylten*.

Medklisterpølse og revolution i det små

Et andet eksempel på alt det der *kan* ligge af mening i et enkelt slangudtryk, er *medklisterpølse*. *Medklisterpølse* er også rimet med medisterpølse, og rim er jo elementær sprogsjov. Men *medklisterpølse* er heller ikke det rene skæg.

Sådan som jeg sidst hørte ordet brugt, pegede ordet helt klart på nogle oplevelser af mere ulækre varianter af arten medisterpølse. Der lå helt klart en tydelig uvilje i ordet.

Og her der en anden pointe i ordet: Netop ved at bruge en betegnelse med nedsættende bitoner, kan brugeren få ændret verden - eller i det mindste prøve på det. *Medklisterpølse* kan i brugssituationen betyde: Jeg kan ikke lide medisterpølse, lad nu være med at lave det mere, far!

Her ligger et koloenormt uudforsket område om slangs funktioner, som kunne inddrage psykologi, sociologi, samfundsvidenskab m.m. Man kan komme langt omkring med medisterpølse.

Elastikpølse og slangbrugerens hverdag

Men der er jo ikke bare en henvendelse i slang, der ligger også et aftryk af brugeren, dvs. slang er udtryk for brugernes hverdag og holdninger.

Gud ved om ikke fx *langrend* er blevet til hos mennesker der har skiløb ikke alt for langt ude i horisonten. Og *midgårdsorm* forudsætter næsten den nordiske mytologi bekendt. Sådan tages ligheden rimeligt nok inden for områder som man kender godt til og er interesseret i af den ene eller anden grund.

I *elastikpølse* er det en bestemt side af medisterens fremtrædelsesform der har tiltrukket sig slangbrugerens opmærksomhed. Udtrykket er fundet i slagterverdenen, og det er da muligt at netop denne elastikegenskab er én som den der laver pølserne lægger mærke til, måske fordi pølsens elasticitet gør den generende uhandy. Det er ofte de egenskaber ved tingene som

vedrører os i hverdagen, som vi trækker frem og gør til genstand for vores sproglige fantasi og produktivitet. Det er det der er tæt på én som man må forholde sig til, og det kan man gøre ved selv at give det navne, så tingene placeres i ens virkelighed.

Melorm

Se også på ordet *melorm*: Det er betegnelsen for den kødfattige medisterpølse der er tilsat rigelige mængder af mel. Det er et godt eksempel på hvordan man kan putte en mængde information ind i et enkelt udtryk. Og det er ligesom *medklisterpølse* et eksempel på hvordan man med slangord kan tale om tingen (eller hvad det nu er), samtidig med at man meddeler sine erfaringer og utilfredshed med tingenes tilstand. En variant uden særlig billedannelse og sigtende på anden skæv fordeling i indholdet, er *fedtpølse*.

Betydningskompression og præcision

Der kan ligge mange og lange normal-sprogssætninger i enkeltordet *melorm*. Det drejer sig ikke bare om medisterpølse, men om en bestemt slags af ringe kvalitet, som ser bleg og ulækker ud præcis som en melorm. Og det er helt klart - hvis ordet skal tages for pålydende - at vi ikke har at gøre med slangbrugerens livret. Alt sammen i et ord. Praktisk!

Hvis man i øvrigt skulle være i tvivl, så går *melorm* i normal og upræcis daglig tale på den finthakkede medisterpølse. Den modsatte kategori, den grovhakkede medisterpølse, hedder meget visualiserende *kondom med mæslinger*. Og man kan sikkert opstille en medisterpølseterminologi der er mere præcis og detaljeret end den

normalsproget tilbyder.

Dette til orientering blandt andet for de slangkritikere der slår på at slang er upræcist og forfladigende, de dovnes sprog. Det er slang godt nok også - men hverken mere eller mindre end normalsproget.

»Uforståelige« medisterord

Mange slangudtryk er ikke sådan lige til at forstå hvis man ikke kender baggrunden for dem. Der kan være tale om gruppesprog der har til hensigt at holde andre, nemlig dem der ikke forstår, ude, og bekræfte fællesskabet indadtil, men der kan også være tale om at man ganske simpelt må være fælles om den konkrete situation som ordene opstår eller bruges i for at kunne forstå dem: *Resterne af Maries døde mand* er helt klart ikke til at gennemskue som et udtryk for medisterpølse hvis man ikke kender til de forhold der kan give det mening.

Jeg har kun hørt det en gang (men andre siger de kender det). Det var da en ung mand i Irma spurgte sin bedre halvdel om de i stedet for noget andet skulle nøjes med *resterne af Maries døde mand*. Hermed mente han den specielle type medisterpølse som hos Irma kaldes »Maries medister«.

Kometord, lynord

Det er muligvis et eksempel på den type slang der opstår i et nus inspiration - for måske at afgå ved døden 3 sekunder efter. Er de af en vis varighed kalder man dem kometord. Et sådan er *systemskiftepølse*, som opstod og gik af brug omkring det politiske systemskifte i 1901. Men meget slang burde nok nærmere betegnes som lynord - der altså ikke tænder nogen brand. Og det er de fleste af disse ords

skæbne.

Der er mange flere ord om medisterpølse, og der har givetvis været flere og andre vil komme til. Der sker hele tiden noget i verden og sproget. Her er nogle af de medisterpølseord som jeg ikke har nævnt i artiklen:

Nakkedasker, hverdag, fars menu, kolibri, slangesteg, slangepølse, fattigmandspølse, århusiansk syge, kineserskæg, ungarsk rapsodi.

Nogle af dem er noget specielle og ikke i almindelig brug. Nogle af dem er svære at gennemskue. Fx skal man vide at der i slagterordet *kolibri* ligger en nærmest gådeagtig (og forhåbentlig spøgende) hentydning til *colibakterier*. Især hvad angår *kineserskæg* og *ungarsk rapsodi* er jeg interesseret i at høre om læserne kan bidrage til at forklare dem. Jeg kan nemlig ikke selv.

Hjælp!

I det hele taget vil vi (Hanne Jensen, Søren Anker-Møller og undertegnede som udgør den redaktion der skal udgive en ordbog over moderne slang) meget gerne have Mål & Mæles læsere til at hjælpe os. Altså: *Send os alle de slangudtryk som du, kære læser, mener vi skal have med i en ordbog over moderne dansk slang.* Vores adresse er *Slangredaktionen, Politikens forlag, Vestergade 26, 1456 København K.*

Er medister slang?

Og lad mig så slutte af med ordet *medister* selv: Ifølge ordbøgerne kommer *medister* fra det nedertyske (plattyske) *metworst* der er sammensat af *met* »svinekød« (egentlig det samme ord som *mad*) og *worst* »pølse«, jf. moderne tysk *Wurst*. Det tyske ord kan altså oversættes til noget i retning af

»grisepølse« eller »madpølse«. Da det kom til dansk blev det omdannet efter dialektordet *ister* der bruges om indvoldsfedt fra grise. Det ser altså ud som om de danske sprogbrugere har taget fejl og forvansket formen på det tyske ord så det gav direkte mening på dansk.

Men - og her kommer min nok lidt spekulative pointe - det kunne tænkes at *medister* ikke bare er en tilfældig forvanskning, men oprindeligt har været et slangord med den funktion at give en nedgørende karakteristik af disse pølser med alt for rigeligt fedt (*ister*) og for lidt kød. Altså ganske svarende til helt nutidige udtryk som *fedtpølse* og *medklisterpølse*. Man ved aldrig.

*Peter Stray Jørgensen, f. 1945
slangordbogsredaktør, undervisningsassistent
ved Københavns universitet, lærer ved
Byggeteknisk Højskole, København.*